

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 2(48) 2025

УДК 373.5:37.091.3:37.02

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2\(48\)-660-668](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-660-668)

Малихін Олександр Володимирович доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу дидактики, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, тел.: (044) 481-37-53, <https://orcid.org/0000-0001-6042-6298>

Павельчук Марина Олександрівна кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу міжнародних зв'язків та наукової співпраці, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, тел.: (044) 481-37-84, <https://orcid.org/0000-0002-9677-2130>

ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ АВТОНОМНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті автори розглядають особливості профілізації загальної середньої освіти академічного та професійного спрямування, аналізують структуру освітніх компонентів профільного навчання та їх вплив на освітню автономність учнів. Визначено ключові механізми забезпечення автономності, зокрема вибір профілю, курси за вибором, гнучкість навчального плану та самостійна дослідницька діяльність. Підкреслено значення персоналізації освітнього процесу для ефективної підготовки здобувачів профільної середньої освіти до подальшого навчання та професійного розвитку.

Встановлено, що академічний напрям орієнтований на поглиблене вивчення окремих предметів, підготовку учнів до вступу до закладів вищої освіти. Натомість професійний трек спрямований на здобуття знань і навичок на основі державних освітньо-професійних стандартів, забезпечуючи готовність випускників до ринку праці.

У дослідженні підкреслюється гнучкість формування навчальних планів і вибір між вивченням предметів як окремих дисциплін або інтегрованих курсів. Школам надано автономію у визначенні рівнів вивчення предметів (базовий чи поглиблений), розподілі навчального навантаження та впровадженні курсів за вибором, які формують індивідуальну навчальну траєкторію учнів.

Стаття присвячена освітній автономії учнів у профільній середній освіті. Ключовими механізмами її реалізації є: вибір профілю навчання на основі здібностей та кар'єрних прагнень учнів; курси за вибором та факультативи, що сприяють персоналізації навчального процесу; гнучкість у розробці навчальних планів, що дозволяє школам пристосовувати освіту до потреб учнів; розвиток дослідницького та проектного навчання, що сприяє розвитку навичок самостійного навчання та критичного мислення.

У висновку підкреслюється, що освітня автономія у профільній середній освіті є вирішальним фактором у підготовці учнів до здобуття вищої освіти або професійної кар'єри. Застосування персоналізованих підходів до навчання, гнучких моделей профілізації та інтеграції формальної і неформальної освіти сприятиме підвищенню ефективності профільної середньої освіти в Україні.

Ключові слова: стандарт освіти; академічне спрямування; професійне спрямування; заклади загальної середньої освіти; освітня автономність; учні старшої профільної школи; профільна середня освіта; забезпечення якості освіти.

Malykhin Oleksandr Volodymyrovych, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Didactics, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, tel.: (044) 481-37-53, <https://orcid.org/0000-0001-6042-6298>

Pavelchuk Maryna Oleksandrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher at the Department of International Relations and Scientific Cooperation, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, tel.: (044) 481-37-84, <https://orcid.org/0000-0002-9677-2130>

FORMING EDUCATIONAL AUTONOMY OF HIGH SCHOOL STUDENTS AS A FACTOR FOR ENSURING THE QUALITY OF SPECIALISED SECONDARY EDUCATION

Abstract. In the article, the authors consider the peculiarities of profiling general secondary education of academic and professional orientation, analyse the structure of educational components of profile education and their impact on high school students' educational autonomy. The key mechanisms for ensuring autonomy are identified, including the choice of profile, elective courses, curriculum flexibility and independent research activities. The importance of personalisation of the educational process for the effective preparation of students of specialised secondary education for further education and professional development is emphasised.

It is determined that the academic track focuses on in-depth study of certain subjects, preparing high school students for admission to higher education institutions. Meanwhile, the professional track aims at acquiring knowledge and skills based on state educational and professional standards, ensuring graduates' readiness for entering the labour market.

The study highlights the flexibility of curriculum formation and the choice between studying subjects as separate disciplines or integrated courses. Schools are granted autonomy in determining subject levels (basic or advanced), distributing academic workloads, and implementing elective courses that shape high school students' individual learning trajectories.

The article is dedicated to high school students' educational autonomy in profiled secondary education. The key mechanisms for its implementation are: possibility to choose a study profile based on high school students' abilities and career aspirations; elective courses and extracurricular activities, contributing to the personalization of learning; flexibility in curriculum development, allowing schools to tailor education to high school students' needs; development of research and project-based learning, fostering independent learning and critical thinking skills.

The conclusion emphasizes that educational autonomy in profiled secondary education is a crucial factor in preparing high school students for higher education or professional careers. The application of personalized learning approaches, flexible profiling models, and the integration of formal and informal education will contribute to improving the effectiveness of profiled secondary education in Ukraine.

Keywords: education standard; academic track; professional track; general secondary education institutions; educational autonomy; high school students; specialised secondary education; quality assurance of education.

Постановка проблеми. Одним із першочергових завдань української системи загальної середньої освіти є підготовка до впровадження реформи «Нова українська школа» на рівні здобуття профільної середньої освіти. Цей рівень освіти є третім етапом здобуття повної загальної середньої освіти в Україні. Він має забезпечити досягнення мети профільної середньої освіти, а саме: «розвиток особистості здобувачів освіти шляхом утвердження в них української національної та громадянської ідентичності та формування компетентностей, необхідних для їх життєвої стійкості, самостійності, відповідальності, комунікації та взаємодії з іншими особами, соціалізації, активної громадянської позиції на основі поваги до прав людини, духовних цінностей українського народу, національної самобутності, оборонної свідомості, громадянської стійкості, патріотизму, поваги до державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави; підприємливості, свідомого вибору подальшого життєвого шляху, освіти протягом життя, трудової діяльності та самореалізації; дотримання принципів гендерної рівності; виховання у здобувачів освіти самоповаги і поваги до інших, відповідального ставлення до довкілля, що базується на науковому світогляді та принципах сталого розвитку» (Державний стандарт профільної середньої освіти (2024 р.)). Одним із ціннісних орієнтирів, на яких ґрунтується профільна середня освіта, є становлення вільної особистості здобувача освіти, підтримка його самостійності, підприємливості, ініціативності, упевненості в собі забезпечення цього вбачаємо у формуванні освітньої автономності здобувачів загальної середньої освіти загалом та профільної середньої освіти зокрема.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з удосконаленням освітнього (навчального) процесу в закладах загальної середньої освіти, висвітлено в наукових працях Н. Арістової, О. Горошкіної, М. Грищенко, Л. Калініної, С. Калашнікової, О. Локшиної, О. Малихіна, О. Онопрієнко, О. Савченко, А. Ткачова, О. Топузова, С. Трубачевої, Г. Усатенко, Р. Шияна. Проблематикою якості освіти на етапі здобуття профільної середньої освіти переймалися Н. Арістова, Т. Засєкіна, В. Кремень, І. Ліпчевська, О. Ляшенко, О. Малихін, І. Мальований, А. Нестерук, О. Топузов, Л. Шелестова. Дидактичні механізми формування й розвитку освітньої автономності здобувачів освіти досліджували Н. Арістова, О. Бєвз, І. Вєтрова, О. Вєрьовкіна, Т. Гурлева, С. Генкал, І. Гуменюк, Н. Дмітренко, А. Нестерук, В. Полякова, Р. Попов, І. Сіняговська.

Мета статті полягає в окресленні парадигмально-визначальних аспектів формування освітньої автономності учнів старшої школи як чинника забезпечення якості профільної середньої освіти, зосереджуючись на розумінні та висвітленні сутності основних дидактичних явищ.

Виклад основного матеріалу. Згідно з чинним законодавством Державний стандарт профільної середньої освіти (2024 р.), типові освітні програми, модельні навчальні програми, освітні й навчальні програми закладу освіти визначають зміст профільної середньої освіти. Формування й реалізація його повинні забезпечити як дотримання державної освітньої політики з урахуванням особливостей діяльності закладу загальної середньої освіти, так й індивідуальні освітні потреби кожного здобувача освіти [3].

У змісті профільної середньої освіти незалежно від її спрямування мають місце такі два складники: зміст освіти, інваріантний для реалізації всіма закладами освіти, що надають повну загальну середню освіту, незалежно від їх спрямування (академічне чи професійне); зміст профільного навчання, який залежно від спрямування забезпечує поглиблене оволодіння здобувачами освіти профільно-орієнтованими знаннями, компетентностями, способами діяльності тощо [2].

Здобуття профільної середньої освіти відбуватиметься за академічним (профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного у Державному стандарті профільної середньої освіти з поглибленим вивченням окремих предметів з урахуванням здібностей та освітніх потреб учнів старшої школи з орієнтацією на продовження навчання за обраним напрямом у закладах вищої освіти) або професійним спрямуванням (орієнтованим на ринок праці навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного Державним стандартом профільної середньої освіти, та професійно-орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей і потреб здобувачів профільної середньої освіти). Здобуття профільної середньої освіти за певним спрямуванням не обмежує право здобувача освіти на його зміну, а також на здобуття освіти на інших рівнях освіти. Випускники закладу загальної середньої освіти

мають право на вступ до будь-якого закладу вищої освіти не залежно від профіля, за яким вони навчалися.

Профілізація загальної середньої освіти академічного спрямування буде забезпечуватися через поглиблене вивчення окремих освітніх компонентів, запровадження спеціальних навчальних курсів, пов'язаних з профілем навчання. Профілізація загальної середньої освіти професійного спрямування буде забезпечуватися через опанування здобувачами освіти обов'язкових освітніх компонентів за обраним профілем відповідно до освітніх галузей або змісту професійних стандартів, або державних освітніх стандартів з конкретних професій.

О. Ляшенко виділяє наступні складники змісту профільної середньої освіти:

а) базовий (основний) зміст освіти, який є інваріантним ядром, обов'язковим для реалізації і засвоєння здобувачами профільної середньої освіти незалежно від обраного ними профілю навчання;

б) зміст, що забезпечує профільну спрямованість навчання через поглиблене оволодіння здобувачами профільної середньої освіти відповідними знаннями, компетентностями, способами діяльності тощо;

в) зміст факультативних занять, які уможливають забезпечення пізнавальних інтересів здобувачів освіти та набуття ними додаткових компетентностей у певній галузі знань чи виді діяльності [3].

Залежно від потреб учнів профільної школи кожний з освітніх компонентів може викладатися як окремий навчальний предмет або як інтегрований навчальний курс, який поєднує кілька галузей знань чи навчальних предметів. Кожний з них може вивчатися на базовому чи поглибленому рівні оволодіння змістом навчального предмета. Саме тому надзвичайно важливу роль у цьому контексті відіграє освітня автономність здобувачів профільної середньої освіти.

Зміст профільного навчання є ключовим інструментом, що дає змогу ефективно спрямовувати освітній процес на задоволення освітніх потреб учнів профільної школи, ураховуючи їхні здібності, інтереси та професійні орієнтири. В умовах академічного спрямування профільної освіти це реалізується через можливість здобувачів освіти поглиблювати та розширювати свої знання, здобувати предметні компетентності як з інваріантного складника, так і з пов'язаних навчальних предметів. Заклад загальної середньої освіти самостійно визначає рівень викладання предметів, обирає модель навчання (у форматі окремих навчальних предметів або інтегрованих курсів) і встановлює необхідну кількість навчальних годин на їх вивчення [2].

Загальний обсяг навчального навантаження учнів профільного етапу навчання академічного спрямування розподіляється між різними освітніми галузями й роками навчання з урахуванням циклів профільно-адаптаційного

(10 клас) та профільного (11-12 класи) навчання. Виконання кожного з обов'язкових освітніх компонентів залежить від їх змісту і неодмінно не повинно тривати протягом усіх трьох років навчання. Більша частина інваріантного змісту загальноосвітньої підготовки забезпечується під час навчання здобувачів освіти в 10 класі, де профільний зміст має, здебільшого, пропедевтичний характер. Загалом навчальний час, передбачений для реалізації завдань інваріантного та профільного навчання, має розподілятися на три роки в пропорції 50/50, із можливістю коригування залежно від року навчання. Факультативна складова в навчальному навантаженні учнів старшої школи повинна становити не менше 10-15% від загальної кількості годин. Перелік і зміст факультативних занять, індивідуальних консультацій і курсів за вибором, що складають індивідуальну освітню траєкторію здобувачів освіти, визначає заклад загальної середньої освіти.

Ураховуючи вищезазначене, освітня автономність учнів старшої профільної школи в Україні забезпечується через:

1. Вибір профілю навчання. Здобувачі освіти можуть обирати профіль навчання (наприклад, природничо-математичний, суспільно-гуманітарний, мистецький, технологічний тощо), що відповідає їхнім здібностям, інтересам і подальшим професійним планам.

2. Курси за вибором та факультативи. Заклади загальної середньої освіти пропонують учням старшої школи можливість обирати навчальні курси відповідно до своїх потреб. Це сприяє персоналізації освітнього процесу та формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти.

3. Гнучкість у формуванні навчального плану. Заклади загальної середньої освіти можуть самостійно визначати модель навчання (окремі предмети чи інтегровані курси), а також розподіляти навчальні години, що дає змогу враховувати особливості як кожного закладу освіти, так і здобувачів освіти.

Здобувачі освіти можуть також працювати над власними дослідницькими чи творчими проєктами, що сприяє розвитку навичок самостійного навчання, критичного мислення та відповідальності за власні освітні результати. Здобувачі освіти мають змогу обирати час для самостійної роботи, брати участь у факультативах, гуртках, тренінгах, конференціях та інших формах неформальної освіти, що доповнює шкільну програму.

Таким чином, освітня автономність учнів старшої профільної школи реалізується через свободу вибору, індивідуалізацію навчання (навчально-пізнавальної діяльності) та розвиток відповідальності за власне навчання.

Висновки. Освітня автономність учнів старшої профільної школи в Україні забезпечується завдяки можливості вибору навчального профілю, курсів за вибором і факультативів, що дає змогу адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб і здібностей кожного здобувача освіти. Гнучкість навчальних планів, інтегровані курси, проєктне навчання та співпраця з

роботодавцями сприяють практичному застосуванню знань і підготовці до майбутньої професійної діяльності. Загалом, система профільної середньої освіти спрямована на розвиток відповідальності, критичного мислення та реалізацію положень персоналізованого підходу до здобуття знань, що є важливими складовими успішної підготовки молоді до подальшого навчання і професійної діяльності.

Перспективи подальших розвідок. Дослідження проблеми формування і розвитку освітньої автономності здобувачів профільної середньої освіти як передумови персоналізації навчання у вищій школі уможливить визначення ефективних способів підготовки учнів до навчання в закладах вищої освіти, сприятиме розвитку персоналізованого підходу в освіті та допоможе підвищити якість підготовки майбутніх фахівців. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення методик підготовки учнів до самостійного навчання у вищій освіті, а також створення адаптивних освітніх моделей для ефективного персоналізованого навчання студентів.

Література:

1. Арістова Н. О., Гусак Ю. А. Визначення дидактичних умов формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4. С. 223–233.
2. Кремень В. Г., Топузов О. М., Ляшенко О. І., Мальований Ю. І., Засєкіна Т. М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5(2). С. 1–8.
3. Ляшенко О. І. Шляхи реалізації профільної середньої освіти в умовах реформування української школи. *Збірник матеріалів методологічного семінару «Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації»*, (4 квітня 2024 р.). Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. С. 10–15.
4. Малихін О. В., Арістова Н.О., Ліпчевська І. Л. Профільна середня освіта: упровадження глобальних трендів у вітчизняній педагогіці. *Збірник матеріалів VIII Міжнародної наукової конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2024: інтеграційні процеси в освіті у науковому дискурсі»*, (30 трав. 2024 р.). Київ: ТзОВ "Трек-ЛТД", 2024. С. 207–210.
5. Малихін О. В., Арістова Н.О., Ліпчевська І. Л. Нормативно-правове забезпечення профільної середньої освіти. *Збірник матеріалів методологічного семінару «Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації»*, (4 квітня 2024 р.). Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. С. 88–94.
6. Павельчук М. О. Персоналізація навчання здобувачів профільної середньої освіти як представників покоління альфа: урахування індивідуально-психологічних особливостей. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 3. С. 79–86.
7. Попов Р. А. Сукупність принципів розвитку автономності студентів в умовах інтеграції освітньої й самоосвітньої діяльності. *Молодь і ринок*. 2018. № 9(164). С. 96–102.
8. Попов Р. А. Пізнавальна самостійність особистості як передумова розвитку автономності студента в освітній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. № 53 (106). С. 219–229.
9. Топузов О. М., Малихін О. В., Арістова Н. О., Алексєєва С. В., Попов Р. А., Барановська О. В., Шелестова Л. В. *Теорія і практика індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти: Монографія*. [Електронне видання]. Видавничий дім «Освіта», 2024. 1099 с.

10. Топузов О. М., Малихін О. В., Арістова Н. О., Алексєєва С. В. *Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в профільній старшій школі: методичний посібник*. [Електронне видання]. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 99 с.

11. Нестерук А. А. Автономне диференційоване навчання як засіб оптимізації формування іншомовної комунікативної компетентності учнів старшої школи [Електронний ресурс]. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: збірник наукових праць*. 2018. С. 294–298.

12. Державний стандарт профільної освіти від 25.07.2024 № 851. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/926/92660/66a3b96443c48380633931.pdf> (дата звернення: 03.02.2025).

References:

1. Aristova, N. O., & Husak, Y. A. (2024). Vyznachennia dydaktychnykh umov formuvannia osvitnoi autonomnosti uchniv starshoi shkoly zasobamy inshomovnoho chytannia [Determining didactic conditions for the formation of educational autonomy of high school students through foreign language reading]. *Suspilstvo ta natsionalni interesy – Society and National Interests*, 4, 223–233. [in Ukrainian]

2. Kremen, V. H., Topuzov, O. M., Lyashenko, O. I., Malovanyi, Yu. I., & Zasekina, T. M. (2023). Profilna serednia osvita: kontseptualni zasady dlia Novoi ukrainskoi shkoly [Specialized secondary education: Conceptual foundations for the New Ukrainian School]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 5(2), 1–8. [in Ukrainian]

3. Lyashenko, O. I. (2024). Shliakhy realizatsii profilnoi serednoi osvity v umovakh reformuvannia ukrainskoi shkoly [Ways to implement specialized secondary education in the context of Ukrainian school reform]. *Proceedings of the Methodological Seminar “Profilna Serednia Osvita: Vykyky i Shliakhy Realizatsii”*, 10–15. Publishing House “Osvita”, Kyiv. [in Ukrainian]

4. Malykhin, O. V., Aristova, N. O., & Lipchevska, I. L. (2024). Profilna serednia osvita: uprovadzhennia hlobalnykh trendiv u vitchyznianiі pedahohitsi [Specialized secondary education: Implementing global trends in domestic pedagogy]. *Proceedings of the VIII International Scientific Conference “Pedahohichna Komparatyvistyka i Mizhnarodna Osvita – 2024: Integratsiini Protsey v Osviti u Naukovomu Dyskursi”*, 207–210. Trek-LTD, Kyiv. [in Ukrainian]

5. Malykhin, O. V., Aristova, N. O., & Lipchevska, I. L. (2024). Normatyvno-pravove zabezpechennia profilnoi serednoi osvity [Regulatory and legal support for specialized secondary education]. *Proceedings of the Methodological Seminar “Profilna Serednia Osvita: Vykyky i Shliakhy Realizatsii”*, 88–94. Publishing House “Osvita”, Kyiv. [in Ukrainian]

6. Pavelchuk, M. O. (2024). Personalizatsiia navchannia zdobuvachiv profilnoi serednoi osvity yak predstavnykiv pokolinnia Alfa: urakhuvannia indyvidualno-psykholohichnykh osoblyvostei [Personalization of learning for specialized secondary education students as representatives of Generation Alpha: Considering individual psychological characteristics]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, 3, 79–86. [in Ukrainian]

7. Popov, R. A. (2018). Sukupnist pryntsyviv rozvytku autonomnosti studentiv v umovakh intehratsii osvitnoi y samoosvitnoi diialnosti [A set of principles for developing student autonomy in the context of integrating educational and self-educational activities]. *Molod i Rynok – Youth and Market*, 9(164), 96–102. [in Ukrainian]

8. Popov, R. A. (2017). Piznavalna samostiinist osobystosti yak peredumova rozvytku autonomnosti studenta v osvitnii diialnosti [Cognitive independence of the individual as a prerequisite for the development of student autonomy in educational activities]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vishchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of Creative Personality Formation in Higher and General Education Schools*, 53(106), 219–229. [in Ukrainian]

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 2(48) 2025

9. Topuzov, O. M., Malykhin, O. V., Aristova, N. O., Alekseeva, S. V., Popov, R. A., Baranovska, O. V., & Shelestova, L. V. (2024). *Teoriia i praktyka indyvidualizatsii navchannia v umovakh zmishanoi formy orhanizatsii osvithoho protsesu v zakladakh zahalnoi serednoi osvity: Monohrafiia* [Theory and practice of individualized learning in the context of blended education in general secondary education institutions: Monograph]. Electronic edition. Publishing House "Osvita", Kyiv. 1099 p. [in Ukrainian]

10. Topuzov, O. M., Malykhin, O. V., Aristova, N. O., & Alekseeva, S. V. (2024). *Indyvidualizatsiia navchannia v umovakh zmishanoi formy orhanizatsii osvithoho protsesu v profilnii starshii shkoli: Metodychnyi posibnyk* [Individualized learning in the context of blended education in specialized high school: Methodological guide]. Electronic edition. Publishing House "Osvita", Kyiv. 99 p. [in Ukrainian]

11. Nesteruk, A. A. (2018). Avtonomne dyferentsiovane navchannia yak zasib optymizatsii formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv starshoi shkoly [Autonomous differentiated learning as a means of optimizing the formation of high school students' foreign language communicative competence]. *Proceedings of the Collection of Scientific Papers "Suchasni Filolohichni Doslidzhennia ta Navchannia Inozemnoi Movy v Konteksti Mizhkulturnoi Komunikatsii"*, 294–298. [in Ukrainian]

12. State Standard of Specialized Education. (2024, July 25). *Derzhavnyi standart profilnoi osvity vid 25.07.2024 № 851* [State Standard of Specialized Education No. 851]. Retrieved February 3, 2025, from

<https://osvita.ua/doc/files/news/926/92660/66a3b96443c48380633931.pdf>. [in Ukrainian]